

УДК 101.1

DOI <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.26.9>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ДЕСТРУКЦІЇ НООСФЕРИ ЯК КЛЮЧОВОГО НАСЛІДКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Сергій Смольц

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
факультет соціології і права, кафедра теорії та практики управління
пр. Перемоги, 37, 03056, м. Київ, Україна

У статті автор робить спробу обґрунтувати деструкцію ноосфери як ключового наслідку інформаційної війни. В дослідженні проаналізовано поняття ноосфери, потенційні деструктивні впливи інформаційної війни на ноосферу та визначено потенційні теоретичні принципи запобігання деструкції ноосфери.

Сьогодні ми є свідками тотальної, глобальної інформаційної війни, явища антагоністичного до ноосфери. Проблемними є функціонування і розвиток ноосфери в умовах перманентних інформаційних війн. Оскільки ноосфера передбачає раціональну і конструктивну діяльність, творення, розвиток, прогрес, антагоністом до чого є інформаційна війна, ціллю якої є деструкція, дезорієнтація, дегуманізація.

Приклад інформаційної війни Росії проти України дав можливість встановити наслідки, до яких призводить інформаційна війна. Аналіз інструментів інформаційних війн, що застосовувались, продемонстрував механізми впливу на суспільну свідомість і ноосферу. Загроза інформаційної війни для ноосфери впливає з самої мети інформаційної війни, яка охоплює будь-який елемент у епістемології супротивника. Епістемологічна система містить організацію, структуру, методи і вірогідність знань, є основою раціональної діяльності будь-якої суспільної структури. Це засадничі складники, що формують моделі поведінки, впливають на критичне сприйняття дійсності особистістю, цілепокладання, раціональне прийняття рішень. Таким чином, відбувається намагання перетворити картину світу об'єкту впливу, підмінити її на деструктивну, що спричиняє в особистості когнітивний дисонанс і призводить до повної дезорієнтації індивіда, та як наслідок, соціальних груп і всього суспільства. Така форма сучасної війни, як інформаційна війна, спрямована на нищення ціннісних основ суспільства, знань, деструкції ноосфери. Таким чином, суб'єкт війни досягає стратегічної нейтралізації ворога, перетворює його на пасивний об'єкт маніпуляцій.

З огляду на наслідки інформаційної війни, її впливу на ноосферу дієвими механізмами вирішення проблеми деструкції ноосфери можуть бути лише системні заходи, які працюватимуть на всіх рівнях: індивідуальному, національному, міжнародному. Це мають бути дієві зміни на основі наукового підходу в освіті, політико-правові механізми, спрямовані на вирішення та запобігання деструкції ноосфери.

Прогрес ноосфери можливо забезпечити такими складниками, як технологічний розвиток та гуманітарне знання. Вони є умовами становлення суспільства знань, де людський капітал продукує знання, прогресивні життєві сенси, які будуть здатні протистояти деструктивним діям.

Ключові слова: інформаційна війна, психологічні операції, ноосфера, деструкція, епістемологія, суспільна свідомість, маніпуляція, раціональне мислення.

Діяльність людини щодо поліпшення умов власного існування спонукали людство до винайдення і вдосконалення інструментів, з допомогою яких воно перетворювало навколишнє середовище. Така діяльність мала діалектичний характер, адже змінювала і саму

людину й творила з неї розумну соціальну істоту, здатну до комунікації, цілеспрямованої діяльності, творчості. Сьогодні людське суспільство досягло достатнього рівня розвитку технологій та знань, які здатні змінити навколишній простір, світ і також призвести до цілковитої руйнації останнього.

Активний прогрес людської цивілізації, розвиток знань, технологій, з допомогою яких змінювалась наша планета, продукував розширення поля діяльності людини, яке сягнуло масштабів біосфери та стратосфери й відкритого космосу. Тому з кінця XIX століття почали виникати наукові теорії, які констатували зростаючу роль людської діяльності на Землі та утворення так званої «розумної оболонки». Поняття ноосфери як активної розумної оболонки людської цивілізації охоплює різні виміри взаємодії, комунікації, життєдіяльності суспільних систем. Ноосфера визначається як складний феномен, що об'єднує в собі основи, процеси, результати розумної діяльності людини.

Актуальною проблемою сьогодні є функціонування і розвиток ноосфери в умовах перманентних інформаційних війн. Оскільки ноосфера передбачає раціональну і конструктивну діяльність, творення, розвиток, прогрес, антагоністом до чого є інформаційна війна – цілком якої є деструкція, дезорієнтація, дегуманізація. В нашому дослідженні ми дослідимо деструктивні впливи та визначимо теоретичні засади запобігання впливу інформаційних війн на ноосферу.

Мета статті – проаналізувати наслідки інформаційних війн для розвитку ноосфери та визначити потенціал деструктивних впливів на неї.

Серед перших розробників теорії про ноосферу були В. Вернадський, Е. Леруа і П'єр Тейяр де Шарден. Кожен із цих вчених розглядали її дещо по-різному, акцентуючи увагу на різних аспектах нової оболонки.

Питаннями інформаційних війн з позицій національної безпеки займалися П. Лайнбарджер, Г.Г. Почепцов, О.В. Литвиненко, С. Макдоналд, М. Лібіцкі, Р. Шафранський, І.Н. Панарін, А.В. Манойло та інші. Впливи на свідомість особистості та суспільства досліджували Р. Чалдині, С.Г. Кара-Мурза, В.П. Шейнов та багато інших. Науковим дослідженням феномену війни, зокрема, займалися К. Клаузевіц, Х. Хофмайстер, Е. Тоффлер.

Предмет нашої роботи, а саме теоретичні пошуки засад запобігання деструкції ноосфери внаслідок інформаційної війни, не досліджувався в науковій літературі до цього часу. Не зважаючи на чисельність напрацювань щодо феномену інформаційних війн, що з'явилась за останні роки, існує вакуум в науковій літературі щодо проблематики розвитку ноосфери в умовах впливу інформаційних війн. Як вже вище зазначалось, одним із засновників теорії про ноосферу вважають французького вченого П'єра Тейяра де Шардена. На думку багатьох вчених, підхід Тейяра де Шардена є дещо ідеалістичним. Оскільки він інтерпретував ноосферу, розглядаючи її з позиції індивідуальної свідомості кожного індивіда, множина яких формує єдину мислячу оболонку: «Множина індивідуальних мислень групується і підсилюється в акті одного одностайного мислення» [6, с. 227]. Ґрунтуючись на позиції Тейяра де Шардена, постає висновок, що ноосфера – це певна форма масової свідомості, яка у спільній діяльності індивідів охоплює всю біосферу. Вчений трактував ноосферу як щось вище за біосферу, іншого порядку, те, що понад нею та водночас «огортає» її: «Вона дійсно нове покриття, «мислячий пласт», який розгортається над світом рослин і тварин – поза біосферою та над нею» [6, с. 134]. За Шарденом ноосфера – світ, простір людських ідей та мислення, де індивідуальне формує спільне і таким чином породжує нову якість і новий простір.

Дещо по-іншому розглядав та тлумачив ноосферу В. Вернадський. За його поглядами, людський розум стає суб'єктом, який формує, перетворює світ, постає системоутворюю-

ючою силою в процесі розвитку світу. Він пояснював місце людини в нову епоху такими словами: «Людство, в цілому, стає потужною геологічною силою. Це новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є ноосфера» [1, с. 241]. На думку В. Вернадського, ноосфера є своєрідним новим етапом в еволюції біосфери, яка породила людську істоту. Своєю чергою вже сьогодні людина стала впливати на біосферу значним чином: «Людина і людство найтіснішим чином пов'язані з живою речовиною, що населяє нашу планету, від якої вони реально жодним фізичним процесом не можуть бути усамітнені» [2, с. 473]. З цих слів випливає, що людина є нерозривною з біосферою, водночас є формуючою силою нової діяльної оболонки, ноосфери, яка є продуктом і простором життєдіяльності людини.

Побудова нового, якісне перетворення життєвого простору суспільства, керуючись розумною, конструктивною діяльністю і досягненнями в сфері знань та науки – шлях розвитку людства, як його бачив В. Вернадський. Він визначає для людини активну роль в майбутньому розвитку планети: «Ноосфера є новим геологічним явищем на нашій планеті. В ній вперше людина постає найбільшою геологічною силою» [2, с. 480]. За В. Вернадським, ноосфера, «оболонка розуму», надає людині свободу для творчої життєдіяльності, забезпечує особисту свободу індивіда та загалом суспільства, тим самим стимулюючи прогрес людської цивілізації, розвиток самої ноосфери.

Ноосфера – це передусім конструктивний, раціональний, обґрунтований та системний підхід до діяльності. Ноосфера як система, передбачає взаємодію та комунікацію всіх її суб'єктів та об'єктів, оскільки вона є цілісним синергетичним феноменом, а не просто сумою відокремлених індивідів. Саме синергія розмаїття свідомої, креативної людської діяльності творить всеохоплюючий простір – ноосферу.

Однією із проблем становлення і функціонування ноосфери є інформаційна війна. Загроза інформаційної війни для ноосфери впливає з самої мети інформаційної війни, яка охоплює будь-який елемент у епістемології супротивника. Ціль інформаційної війни – вплинути на рішення супротивника або конкурента, і як наслідок, на його поведінку таким чином, щоб він не знав, що на нього впливали [13]. Іншими словами, мета інформаційної війни – знання, цінності, принципи, установки, культурні традиції, світоглядна картина супротивника, раціональна взаємодія, тобто їх трансформація та деструкція. Це засадничі складники, що формують моделі поведінки, впливають на критичне сприйняття дійсності особистістю, цілепокладання, раціональне прийняття рішень. Таким чином, відбувається намагання перетворити картину світу об'єкту впливу, підмінити її на деструктивну, що спричиняє в особистості когнітивний дисонанс і призводить до повної дезорієнтації індивіда та як наслідок, соціальних груп і всього суспільства, що зумовлює деструкцію ноосфери.

Людина як творець ноосфери та носій сутнісних її ознак є кінцевим об'єктом інформаційної війни, її розум, свідомість піддаються деструктивному впливу інформаційних атак. Інформаційна війна спрямована на спрощення, підміну, інверсію епістемологічної системи ворога, його ціннісних орієнтирів, руйнування культурних традицій, гуманітарної сфери. Інформаційні війни ведуться через всі наявні комунікативні канали, починаючи міжособистісними зв'язками та закінчуючи всіма типами сучасних медіа.

Про роль медіа та їхній вплив на суспільну свідомість і поведінку влучно висловився Е. Тоффлер: «Нові ЗМІ змінили не тільки реальність. Вони, що навіть ще важливіше, змінили наше сприйняття реальності – а тому й контекст, в якому ведеться пропаганда і війни, і миру <...> нова система ЗМІ створює цілком «фіктивний» світ, на який уряди, армії і цілі народи реагують як на реальний. Їхня реакція також обробляється ЗМІ і вставляється в вигадану електронну мозаїку, яка направляє нашу поведінку» [7, с. 258–259]. Науковець

вказує на небезпеку «фікціоналізації» реальності, тобто об'єктивації вигаданої реальності, яка «малюється» нам через розважальні шоу, серіали і кіно, новини, які подають недійсну картинку подій, а драматизоване шоу, спрямоване на наші емоції, покликане ініціювати співпереживання і сильну емоційну реакцію. Подібну роль на себе взяли і соціальні мережі. Сама ця особливість медіа робить їх важливим інструментом в інформаційних війнах.

Від появи перших засобів масової комунікації їхня роль в інформаційних війнах постійно зростала, а їх вплив поглиблювався. Тому й Е. Тоффлер звертається до відомої фрази китайського військового мислителя Сунь-Цзи, яка в його інтерпретації звучить таким чином: «Розумні генерали відмінно знають, що війни можна виграти не тільки на полі битви, але й на екранах світового телебачення. Можна поширювати і неправдиву інформацію, дезінформацію, правду (коли вона вигідна), пропаганду – знання разом з анти-знанням» [7, с. 223]. Класична фраза про те, що війни можна виграти до їх початку на полі бою, в сучасній інтерпретації акцентує на особливій ролі ЗМІ. Нові медіа, соціальні мережі стали інструментами війни, за допомогою яких сьогодні вирішуються хід і результати війн.

Сьогодні дає нам практичний приклад застосування таких технологій у неоголошеній війні Росії проти України. Інформаційна війна, яку вела Росія щонайменше останніх півтора десятиріччя в інформаційному просторі проти нас, була перенесена в фізичний простір і стала дійсністю, в якій гинуть люди. Варто зазначити, що Україна за період ХХ–ХХІ ст. неодноразово ставала об'єктом інформаційних війн. У складі СРСР на певному етапі Україна зазнавала нищення інтелектуального потенціалу, морально-ціннісних спільностей, культури, що формують суспільний інтелект, ідентичність. Утисків зазнавали активна, інтелектуальна частина українського суспільства, «вимивалась» історична пам'ять та замінялась на нову світоглядну картину світу, насаджувались нові ціннісні ідеали. В період 1920–1960-х років українці зазнали радикальної заміни світоглядної картини, насадження нової морально-ціннісної матриці поведінки. Ці зміни «вносились» українцям в фізичній реальності, шляхом репресій, фізичного винищення, а також насаджувались через системи пропаганди та освіти.

Друга хвиля «інформаційного насилля» відносно України в контексті холодної війни відбувалася в 80–90-х роках ХХ ст. Холодна війна стала першою глобальною інформаційною війною, яка вплинула на розвиток людської цивілізації в цілому та окремих суспільств різних держав, втягнутих безпосередньо чи опосередковано в конфлікт. Внаслідок холодної війни деформуючих впливів зазнали сфери гуманітарного знання, здійснювалось заперечення світоглядної картини, відбувалось заміщення старих символів новими, зміна пріоритетів морально-ціннісної системи, дезорієнтація індивідуальної та суспільної свідомості, відповідно, й особистості та соціуму. Ноосфера як цілісна система знань, творчої діяльності, морально-ціннісних парадигм зазнала катастрофічних наслідків, які полягали в руйнуванні освітньої системи, зміні життєвих орієнтирів і цілей та як результат – деструкції суспільних відносин, краху економічної інфраструктури. Принципи державотворення були підмінені симбіозом плутократії та охлократії, що засвідчило становлення не ефективної дійсної держави, а її симулякру.

Росія розпочала інформаційну війну (починаючи з 2004 р.) проти України, опираючись на міфологеми, насажені в попередні історичні періоди, зокрема радянською пропагандою. Використовуючи те, що ноосфера як система зазнала деструктивних впливів, а Україна знаходилася в російському інформаційному полі, ефективність інформаційної війни, маніпуляцій, суспільною думкою були надзвичайно високими. Суспільній свідомості активно нав'язувались нові міфи, які спрямовувались на посилення радянських, що базувались на розбіжностях в тлумаченні історичних подій та персоналій, подавалися

потрібні Росії трактування дійсності, таким чином формувалась лояльна аудиторія всередині України, генерувались штучні протиріччя між регіонами, поглиблюючи розколи в суспільстві, якими маніпулювали місцеві політики та регіональні еліти.

Інформаційна війна, що ведеться російською державою проти України, характеризується застосуванням класичних інформаційно-психологічних атак, маніпулятивних технологій, дипломатичних маніпуляцій на міжнародному рівні, спрямованих проти України. З 2004 року в медійному просторі Росії керівництво нашої держави та загалом Україна згадувалися переважно з негативною тональністю. З початком акцій протесту в Києві в листопаді 2013 року медійна агресія російських ЗМІ щодо України стрімко зростала, після анексії Криму та вторгнення на Схід України інформаційна війна РФ проти нашої держави була розгорнута ширше, ніж військові дії [11]. Окрім України, об'єктами інформаційної війни РФ стали країни Європи та НАТО, тобто вона була і залишається глобальною інформаційною війною.

Властивістю інформаційної війни є те, що вона має два вектори: спрямований на зовнішню аудиторію та на внутрішню. Інформаційна війна не може ефективно реалізуватися без забезпечення тилу, без роботи із власним населенням. У Росії інформаційна війна є частиною як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Наукова сфера працювала і працює в рамках радянської доктрини інформаційного, ідеологічного протистояння з ворогами, «Заходом». Для прикладу можна згадати вчених, роботи яких перевидуються в Росії сьогодні та були популярними останні два десятиріччя: О.В. Манойло, О.С. Панарін, І.Н. Панарін, С.Г. Кара-Мурза [3; 4; 5]. Зазначенні автори обстоюють концепції державної політики в сфері національної інформаційної безпеки, гуманітарного знання на позиціях антагоністичних відносин з іншими державними суб'єктами, ставлячи під сумнів чи навіть заперечуючи українську державність.

Росія активно використовувала пропаганду через засоби масової комунікації, за допомогою них проводила кампанію з дискредитації українців як нації та закріплення в свідомості росіян сценарію реальної війни проти України. Поступово зростаюче нагнітання в засобах масової інформації Росії, спрямоване проти України, підкріплювалося пропагандою в продуктах масової культури: кіно, серіалах, художній літературі [8]. Зростала кількість мілітаризованих продуктів масової культури, де піднімалися старі радянські міфи і особливо акцентувалась увага на негативних характеристиках українців, звинуваченнях у співпраці з нацистами в II Світовій війні, відбувалися маніпуляції з темою УПА. Були активізовані в свідомості міфологеми, створені радянською пропагандою, деперсоніфіковані образи, а саме «фашисти», «бандерівці», «нацисти», перекладались на окремих публічних осіб, політиків та на все українське суспільство. Інтенсифікація російських дезінформаційних кампаній в ЗМІ, в соціальних мережах щодо тлумачення кожного нового інформаційного приводу (вигаданого, частково вигаданого чи дійсного) була спрямована на створення безлічі альтернативних версій дійсності.

Інформаційні війни мають характерний набір технологій з ідентичними методами впливу на масову свідомість. Росія в інформаційних війнах використовує досить стандартні методи, які описуються в літературі. Зокрема, Тоффлер виділяє шість, як він називає, «ключів для вивертання мізків», які спрямовані переважно на власну аудиторію [7]. Всі вони працюють на деструкцію раціональної діяльності людини, на деструкцію суспільних взаємовідносин, що забезпечують функціонування ноосфери.

Перший «ключ» – це звинувачення ворога в найбільших звірствах, найстрашніших злочинах. Ця технологія спрямована на мобілізацію власного народу, на те, щоб викликати в нього агресію до ворога. Приклади використання подібних «ключів» можна віднайти

в I Світовій війні, коли британська пропаганда розповсюджувала слухи серед населення про звірства німецьких військ по відношенню до бельгійських немовлят [9, с. 49]. Використання образу дітей в маніпулятивних технологіях завжди має значний ефект на масову свідомість і здатне викликати сильні емоції. Тому ми сьогодні також бачимо використання російською пропагандою ідентичних шаблонів.

Другий інструмент – гіперболізація, що передбачає навмисне перебільшення цінності місії, цілей війни, надання їм особливості та винятковості, хоча це зазвичай ефемерні ідеали та ідеї, проте їхня значущість нав'язується певній групі суспільства. До прикладу, війна за «русский мир», «моральні цінності та традиції православної Русі», ці та інші подібні лозунги російської пропаганди є прикладами маніпулятивних мовленнєвих конструкцій, які опираються на міфи винятковості їхньої батьківщини та необхідності її захисту від всього зовнішнього світу.

Третій – дегуманізація чи демонізація ворога. Полягає в зображенні ворога – нелюдом, абсолютно відчуженою, знесобленою істотою. Таким чином досягається емоційне несприйняття ворога, виправдовується його знищення.

Четвертий ключ – поляризація, сутність якої полягає в відомій ідіомі «хто не з нами, той проти нас». Протиставлення і конфронтація задля більшого загострення конфліктної ситуації. В таких умовах нагнітання, інші інструменти інформаційного впливу діють на аудиторію ефективніше.

Проголошення власної місії божественною. Цей приклад військової пропаганди один із найстаріших в історії людської цивілізації, адже людина готова віддати життя за те, в що вона беззаперечно вірує, за те, чого потребують і бажають її боги. Тому цей засіб завжди був дієвим мобілізаційним інструментом у будь-якій військовій компанії, за будь-якої реальної цілі.

Метапропаганда – пропаганда, спрямована на тотальну дискредитацію супротивника. Полягає в спрямованих проти ворога інтенсивних агресивних інформаційних атаках, які повинні постійно зростати для підтримки рівня шокового, емоційного стану суспільства. Таким чином акумулюються емоції та переконання в суспільній свідомості, необхідні в контексті інформаційної війни. Підтримується довіра винятково до власних ЗМІ та влади і звинувачуються в дезінформації всі інші джерела [7, с. 249–252].

В інформаційній війні, яку Росія проводить проти України вже не одне десятиріччя, всі зазначені інструменти використовувались, а із розгортанням протестного руху в Україні в 2013 році різко зросла інтенсивність та агресивність інформаційних атак. У моменти штучного загострення конфлікту російські медіа та офіційні особи декламують інформаційні повідомлення, які схожі на гіперболізовані метафоричні художні оповідання [11]. Що цілком відповідає теорії ведення інформаційної війни.

На особливість сучасної російської інформаційної війни, що вирізняє її від раніше відомих спеціальних операцій в психо-інформаційній сфері, звернув увагу Пітер Померанцев у своїй статті «В Кремлівському задзеркаллі». Він виділив два підходи до інформаційних війн, що наводяться в російському довіднику з операцій інформаційно-психологічної війни. За першим підходом, первинним є реальний світ, який вже потрібно подати за допомогою інформації під необхідним кутом зору, за другим – сама інформація є первинною, а об'єкт – вторинним. Останній підхід передбачає цілковите нівелювання реальності та формування віртуальної реальності на основі поданої актором історії і де правда насправді є неважливою [12]. Тобто, як вже зазначалося вище, ключовим ефектом ведення інформаційної війни є створення атмосфери повної недовіри і зневіри, дезорієнтації особистості, суспільства, що в підсумку призводить до деструкції ноосфери.

Ще одну важливу особливість інформаційних війн виділяє Х. Хофмайстер, розглядаючи один із видів інформаційних війн – ідеологічні війни, він наголошує на тому, що: «Ідеологічні війни ведуться заради ідей і розпочинаються вони насамперед там, де ідеологіям не вистачає критичного самоосмислення, де примітивні доктрини знаходять відгук завдяки риторично ефектним лозунгам» [10, с. 169]. Простий для сприйняття інформаційний лозунг, який спрямований на сильну емоційну дію, ефективно об'єднує навколо потрібних ідей великі маси людей. Особливо за умов всезагальної невизначеності та непевності, коли в людей нівелюється критичний підхід до аналізу дійсності [12].

Сьогодні ми є свідками тотальної, глобальної інформаційної війни, явища, антагоністичного до ноосфери. Вона заснована на протилежних принципах, спрямована на руйнування, викривлення основ ноосфери: знань, цінностей, принципів, суспільних взаємовідносин. З огляду на наслідки інформаційної війни, її впливу на ноосферу дієвими механізмами вирішення проблеми деструкції ноосфери можуть бути лише системні заходи, які працюватимуть на всіх рівнях: індивідуальному, національному, міжнародному. Це мають бути дієві зміни на основі наукового підходу в освіті, політико-правові механізми, спрямовані на вирішення та запобігання деструкції ноосфери.

Освітня система має бути адаптована до сучасної реальності та формувати особистість з критичним, креативним мисленням, здатним до аналізу і фільтрування інформації, на противагу шаблонному мисленню, яке в умовах перевантаження інформацією не здатне до раціональної реакції та діяльності. Якісне гуманітарне знання, новітня система освіти забезпечить формування суспільства зі здоровими взаємовідносинами, спрямованими на розвиток ноосфери.

Глобальне поглиблення наслідків інформаційної війни за відсутності цілісної стратегії та механізмів вирішення наслідків, запобігання подальших впливів виявило неефективність національних держав та міжнародних інститутів у цій проблематиці. Тому є нагальна необхідність у створенні інституцій в політико-правовій сфері на національному та міжнародному рівнях, які здатні забезпечити діяльність і розвиток суспільства в умовах інформаційного протистояння, вирішити його наслідки. Такі інституції мають окреслити права, обов'язки і відповідальність кожного актора інформаційної сфери – особистості, суспільних груп, держав, міждержавних інститутів. Науково-обґрунтована система стримувань, подолання і вирішення впливів інформаційної війни забезпечить захист ноосфери і її розвиток. Що своєю чергою нівелюватиме ефекти потенційних інформаційних війн.

З одного боку, інформаційна війна спрямована на руйнацію, деструкцію ноосфери, водночас вона спонукає до розвитку технологій, механізмів захисту інформаційної війни. Тут мається на увазі протистояння деструктивним впливам інформаційної війни, що полягає в посиленні ноосфери, як вбачав це засновник теорії ноосфери В. Вернадський [2, с. 544]

Запорукою виживання, протистояння і навіть перемоги в інформаційних війнах є технологічний розвиток держави і суспільства, прогресивна система освіти та науки, прогрес гуманітарного знання, які б забезпечували стабільне функціонування системи прийняття рішень, де б засадничими були не спрощені картини світу, нав'язані ворогом через медіа та інші комунікаційні канали, а знання та критичний і раціональний підходи. Розвиток технологій та гуманітарного знання не забезпечить світ в майбутньому від війн будь-якої форми, класичної чи інформаційної, проте це забезпечить розвиток життєздатних, конкурентних суспільств і розбудову ноосфери, культивуватиме особистість, здатну протистояти інформаційним впливам та здатну продукувати інтелектуальний продукт, творити.

Механізми вирішення проблеми деструкції ноосфери як ключового наслідку інформаційної війни полягають у комплексній діяльності суспільства з розвитку та захисту знань. Як впливає з дослідження – знання, освіта як основа становлення всебічно розвинутої, творчої, раціонально-мислячої особистості є умовою побудови суспільства з активною суспільною свідомістю та прогресивним суспільним інтелектом. Прогрес ноосфери забезпечується такими складниками, як технологічний розвиток та гуманітарне знання. Вони є умовами становлення суспільства знань, де людський капітал продукує знання, прогресивні життєві сенси. А політико-правові інституції убезпечують від впливів інформаційної війни та пропонують механізми вирішення деструкції ноосфери.

Список використаної літератури

1. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. Москва : Наука, 1991. 270 с.
2. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. Москва : Айрис-пресс, 2004. 576 с.
3. Манойло А.В. Государственная информационная политика в особых условиях : монография. Москва : МИФИ, 2003. 388 с.
4. Панарин А.С. Искушение глобализмом. Москва : Изд-во Эксмо, 2003, 416 с.
5. Панарин И.Н. Информационная война и геополитика. Москва : Издательство «Поколение», 2006. 560 с.
6. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. Москва : Наука, 1987. 240 с.
7. Тоффлер Э., Тоффлер Х. Война и антивоина: Что такое война и как с ней бороться? Как выжить на рассвете XXI века? Москва : АСТ : Транзиткнига, 2005. 412 с.
8. У Росії продають книги про війну з Україною. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2009/03/2/3772247/> (дата звернення: 17.02.2019).
9. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. Москва : ООО «Изд-во АСТ-ЛТД», 1998. 672 с.
10. Хофмайстер Х. Воля к войне, или бессилие политики. Санкт-Петербург : ИЦ «Гуманитарная Академия», 2006. 288 с.
11. Шутов Р. Дегуманізація як інструмент інформаційної війни. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/degumanizatsiya_yak_instrument_informatsiynoi_viyuni/ (дата звернення: 17.02.2019).
12. Pomerantsev P. Inside the Kremlin's hall of mirrors. URL: <https://www.theguardian.com/news/2015/apr/09/kremlin-hall-of-mirrors-military-information-psychology> (дата звернення: 10.12.2018).
13. Szafranski R. A theory of information warfare. Preparing for 2020. URL: <https://cryptome.org/jya/af-infowar.htm> (дата звернення: 05.12.2018).

NOOSPHERE DESTRUCTION AS A KEY CONSEQUENCE OF THE INFORMATION WARFARE AND THEORETICAL PRINCIPLES OF PREVENTING IT

Serhii Smolts

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",

Faculty of Sociology and Law,

Department of Theory and Practice of Management

Peremohy ave., 37, 03056, Kyiv, Ukraine

The author is an attempt to substantiate the destruction of the Noosphere as a key consequence of the information war in this article. He analyzed issues of the Noosphere concept, potential destructive impact of the information warfare on the Noosphere and identified possible mechanisms for resolving following consequences.

Today, we are witnessing a total, global information war, a phenomenon which is antagonistic to the Noosphere. There are numerous problems of functioning and development the Noosphere in permanent information wars conditions. The Noosphere involves rational and constructive activity, creation, development, progress, which are antagonistic to the information war, that purpose destruction, disorientation, dehumanization.

The example of Russia's information war against Ukraine has made it possible to establish the consequences that the information war leads to. The analysis of used information warfare tools has demonstrated the mechanisms of influence on the public consciousness and the Noosphere. The threat of an information war for the Noosphere stems from the purpose of an information war that encompasses every element in the enemy's epistemology. The epistemological system contains the organization, structure, methods and credibility of knowledge, which is the basis for the rational activity of any social structure. These are basic components shape behavioral patterns, influenced on individual's critical perception of reality, rational decision-making. Thus, due to hostile exposure on individuals cause transformation the worldview of the influenced object, to replace it with a destructive one, which causes cognitive dissonance in individual and leads to complete disorientation of social groups and the society. Such a form of modern war as an information war is aimed at destroying the values of society, knowledge, destruction of the Noosphere. Thus, actor of war achieves strategic neutralization of the enemy, turning it into a passive object of manipulation.

Due to the consequences of the information war, its impact on the Noosphere, only effective systemic mechanisms that will work at all levels (individual, national, and international), can be effective mechanisms for solving the Noosphere's destruction. These should be effective changes based on the scientific approach in education, political and legal mechanisms aimed at solving and preventing the destruction of the Noosphere.

Technological development and humanitarian knowledge provides a progress of the Noosphere. These mentioned components are critical conditions for upgrowing society of knowledge where human capital produces knowledge, progressive meanings of life, that able to withstand the destructive actions.

Key words: Information warfare, PSYOP, Noosphere, destruction, epistemology, social consciousness, manipulation, rational thinking.